

Cap a un nou Congrés de Cultura Catalana.

Xàtiva, 18 de maig: història i identitats.

18.30 h '**Usos socials i comunicatius de la Història**'. Taula rodona moderada per Agustí Alcoberro, amb Vicent Baydal i Gabriel Ensenyat.

Intervenció Miquel Pérez Latre (temps atorgat pels organitzadors: 10 minuts).

Dirigeixo un **agraïment** molt especial als organitzadors, en particular èr sensibilitat cap als **arxivers**. Seré poc sistemàtic, una mica **desendreçat**, a la contra del que tocaria a un arxiver: entenc que tinc llicència perquè som en aquesta fase prèvia de **tempesta d'idees**.

Faig un reconeixement especial al **lloc** de la trobada: rememora la Guerra de Successió, un **moment clau** en la història dels **Països Catalans**. Com ara, enmig d'una forta ofensiva de l'espanyolisme contra la nostra llengua i identitat arreu dels nostres territoris. Després del miratge de la mal anomenada Transició democràtica, que almenys al Principat, s'ha concretat en la **imposició**, a través de la **violència policial i judicial**, d'un estatus jurídic, l'Estatut d'Autonomia del 2006 trinxat pel Tribunal Constitucional espanyol, que ningú ha validat a les urnes i que respon a una **minoria social** (el suport a la monarquia, clau de volta del sistema, se situa per sota del 20%).

Un **fil que m'uneix a l'Agustí Alcoberro**: la relació amb l'**Eva Serra** (morta l'estiu de 2018), un veritable exemple, ara que parlem d'usos socials i comunicatius de la història, d'**equilibri del bo entre activisme i recerca** rigorosa: un autèntic far; cal destacar també interès de l'Eva per **les fonts com a referent sòlid** sobre el qual construir, com queda palès en la seva tasca d'edició de les 'actes de les Corts' catalanes d'època moderna.

Entenc que m'heu convidat principalment a partir de la meva condició d'**arxiver en un centre públic**, nacional: l'Arxiu Nacional és el primer arxiu de la Generalitat de Catalunya, creat el 1980, en un **moment fundacional** dels grans equipaments culturals de país, amb una doble funció: acollir els arxius públics de caràcter històric i els d'origen privat rellevants per conèixer la nostra història nacional.

Seguim el fil, som **hereus, de grans personatges** com l'Agustí Duran i Sanpere (el 2025, farem memòria de manera oficial 50 anys de la seva mort), ment pensant del nostre Sistema Arxivístic actual i autor del gran salvament del patrimoni el 1936 (testimoni permanent de l'encreuament passat i present): durant els Fets d'Octubre del 2017, recollíem un gran fons patrimonial i reconeixíem el tractament arxivístic de salvament que havia fet el seu equip.

Primera idea clau de l'acció social dels Arxius, en el panorama de la memòria i la identitat: hem de **preservar per difondre**. Ja no som vells dipòsits de cultura reservats a l'alta recerca, sinó que fem d'intermediaris, en el fons, de **prescriptors**, entre un patrimoni que és col·lectiu i tota la ciutadania, sigui quin sigui el seu **rol social i nivell cultural**.

Duem a terme aquesta comunicació a través dels **canals de comunicació més populars**, innovant: des dels perfils a les xarxes socials, a través de les exposicions que impulem, i fins al pòdcast i altres productes de comunicació en boga. Ens adrecem al nostre col·lectiu professional, als investigadors convencionals i al públic en general interessat per la història. Som un recurs per arribar, **amb qualitat i difonent valors**, a més públics.

Cal tenir en compte que els arxius **no som elements receptors passius**: amb l'elecció dels **fons que ingresem** i posem a l'aparador (quan en **prioritzem la descripció i la difusió**) estem realment **construint memòria**: seleccionem quins seran els **testimonis disponibles** per reconstruir la història en el futur.

Aquesta funció nostra de construcció de memòria **és important ara i ho serà encara més**. Anem cap a una **apagada** en la materialitat dels testimonis documentals: tindrem gairebé només testimonis efímers i poc reflexius, en mans de les grans corporacions (perdoneu-me la broma, tornarem a l'arqueologia, més que a la història contemporània). Necessitem una **actitud proactiva** però no sovint no tenim la capacitat: exemples de col·laboració com el #MeToo

Volem ser tot i així **arxius representatius**. Més enllà de la memòria més institucional, volem ser realment **arxius socials**, aplegar també fons el més plurals i representatius possible de la societat actual. És un dels grans reptes que ha marcat el **Pla Nacional d'Arxius** presentat el 2023, que estableix els nostres objectius de futur.

Tenim la responsabilitat de focalitzar. Com a exemple, així ho fem a l'Arxiu Nacional en els darrers mesos, a partir de fons recuperats els últims anys de mans privades, hem posat el focus sobre un **conflicte oblidat**, l'avalot de les quintes de 1773 a Barcelona, testimoni de la **pervivència d'una política popular** i de l'intent de **recomposició d'institucions representatives** en el temps d'apogeu dels borbònics.

En aquest sentit és clau la nostra presència com a **agents dinamitzadors** de la cultura històrica al territori: som una **infraestructura cultural clau**. La xarxa d'arxius comarcals al Principat s'ha acabat de completar el gener de 2024 a les Borges Blanques. Era una aspiració que arrenca dels temps de la Mancomunitat.

No només el document (insinuàvem abans), sinó també **l'arxiu com a lloc té els dies comptats?** Tot i que som una gran infraestructura (ja en procés d'ampliació i amb gran valor per explicar la feina que fem i la seva importància), ja som sobretot

un enorme **recurs d'informació a la xarxa** a través del portal '**Arxius en Línia**' (el vostre Sistema Arxivístic Valencià en Xarxa, SAVEX), on ja es produeixen el 90% de les nostres consultes. S'hi pot accedir a documentació conservada a 117 centres d'arxiu del Sistema del Principat (públics i privats), de més de 8 mil fons; arribem ja a prop de 5 milions de descripcions de documents (1 milió d'imatges i 4 de textuais) i més de 13,5 milions d'objectes digitals: la **democratització de la recerca** que suposa aquest impuls potentíssima de l'**era de la digitalització** és extraordinària.

Els Arxius som, per tant, un gran **recurs de veracitat** en el combat contra la pseudo-història, quan no la falsificació i les 'fake news', en aquests temps de canvi tan políticament convulsos.

Som en un moment decisiu en la història de la humanitat, de transformació tecnològica (especialment vinculada a la intel·ligència artificial), d'impuls a la guerra i l'autoritarisme, de crisi climàtica potser irreversible. En aquest marc, la història ha de ser un **referent permanent d'anàlisi** que hem d'intentar compartir amb el màxim nombre possible dels nostres conciutadans. Les coses **no passen mai per primera vegada** i **tenen causes sempre molt llunyanes**.

El coneixement de la història a partir de fonts sòlides, del patrimoni documental, **pensar històricament** que deia en Josep Fontana, és un **recurs per entendre**, en aquests temps tan fortament tendents al **pensament únic** i el **determinisme**. La història en ajuda a entendre que sempre existeixen molts sortides, moltes opcions. Analitzar el passat ens dona una **mirada més lliure**. Ens **estimula la voluntat d'escollir** i el **criteri autònom**. Ens permet fins i tot **imaginar alternatives**. Història i llibertat és el mateix.

Els Arxius som recurs per entendre que les nostres generacions **no són propietàries** del planeta i la seva organització social, cultural i política. Som **administradors d'un llegat** nacional, al qual ens podem adherir: la història ens pot donar aquesta **perspectiva** i fer-nos entendre la **responsabilitat**. La història, a través del patrimoni documental, ens ha de servir també d'antídoto contra la frenètica i irreflexiva **immediatesa** en la que vivim instal·lats, tinc la impressió, cada generació, més que l'anterior.

Com deia al principi, som en temps de crisi també per a la llengua. Els Arxius som **recurs per posar de relleu la història i la cultura comuna** (per exemple, a través dels fons patrimonials amb dominis territorials encreuats, als diversos territoris dels Països Catalans), per connectar patrimoni documental i llengua. Com a mostra, a l'Arxiu Nacional, preparem un acte a l'octubre, en el marc del centenari del poeta Vicent Andrés i Estellés, que recollirà el testimoni del seu pas per Barcelona a través de tres fons documentals: el d'Òmnium Cultural (Premi d'Honor, 1978), la fotògrafa Pilar Aymerich com a nexa i l'escriptora Montserrat Roig, qui en va publicar diverses entrevistes. Sou tots convidats!